

Antonio Negri Ve Bir Mücadelenin Soykütüğü

Emek,Arzu,Özgürlük

Otonom Yayıncılık Emekçileri

2023

İçindekiler

Emeğin otonomisi geleneği	3
Kapitalizmin ve devletin ötesinde	4
Marx – Spinoza terkibi	5

Antonio Negri'nin Michael Hardt'la beraber kaleme aldığı "İmparatorluk" kitabı ve takip eden ciltler çokça tartışıldı. Ama zannedildiğinin aksine "imparatorluk" yeni dönem koşullarının ilham ettiği türedi bir kavram değil, İtalyan devrimci mücadelesinin ve Negri'nin muhalif pozisyonunun yarattığı, tarihsel yükü olan bir paradigmaydı. Negri'nin "Yaban Kuraldışılık", "Yıkıcı Politika", "Marx Ötesi Marx" gibi birçok eserini Türkçeye kazandıran Otonom Yayıncılık emekçilerinin yazısına bağlanıyoruz. 2006 Express'inden naklen...

Türkiye'de Nietzsche külliyatından önce Nietzsche eleştirileri çevrildi ve savunuldu. Aynı yazgıyı başka bir dizi düşünür (Marx, Sartre, Freud vb.) ve düşünce sistemi için de söylemek mümkündür. Antonio Negri'nin adının duyulması da, Michael Hardt'la kaleme aldığı son çalışmalarından *İmparatorluk* kitabıyla başladı daha çok. Kitabın yurtdışında yarattığı tepkiler kısa sürede Türkiye'deki politik, akademik ve entelektüel çevrelerin de ilgi odağı oldu.

Kapitalizmin geçirdiği ontolojik dönüşüme uygun olarak yeni bir küresel egemenlik biçiminin oluşumuna işaret eden İmparatorluk paradigması, ulus-devlete dayalı bir egemenlik biçimi olarak emperyalizm çözümlemesine dayalı hâkim mücadele perspektiflerinden radikal bir kopuşu da beraberinde getiriyordu. Bu açıdan, Negri'nin düşüncesinin politik çevreler tarafından alınılması, Negri'nin kapitalizmin iktidar işleyişinin krizine geçici bir çözüm olarak sorunsallaştırdığı modernizmin söyleminin sınırlarına çarparak salt olumsuzlamaya dayalı bir eleştirelilik ve savunmacı bir tepkisellikle sınırlı kaldı. Bu sınır, Negri'nin, arka planında yatan politik tarih, politik felsefe ve politik teori üzerinden konuşturulmasma engel oldu. Akademik ve entelektüel çevreler, daha doğrusu entelijensiya ise Negri'yi, devrim temasını yeniden güncelleştirme çabasıdan soyutlayarak tarihsizleştirdi, deyim yerindeyse, apolitik bir okumayla magazinleştirdi.

Oysa Negri'nin düşünceleri, 1960'lı yıllarda fabrika eksenli *Operaismo* hareketinden mücadelenin artık fabrika merkezli olmaktan çıkarak bütün bir toplumun içine yayıldığı *Autonomia* hareketine uzanan bir seyrinde gelişti ve dönüştü. Dolayısıyla, hareketi besleyen ve öncülük eden bir aydın figüründen ziyade, hareketin dinamizminden beslenen bir entelektüel işçi tanımı Negri'ye daha uygun düşer. Negri'nin düşüncesinin soykütüğü, toplumsal hareketlerin soykütüğüyle iç içe geçmiştir. Bir başka deyişle, Negri'yi konuşturan tarihsel arka plan ve toplumsallık referans alınmadan yapılacak her atıf boşlukta kalacaktır.

Emeğin otonomisi geleneği

1960'lı yıllar boyunca devam eden İtalya'daki ilk mücadele dalgası, işçilerin işin reddi temelinde, ücretli emeğin sınıf çıkarlarının savunulması üzerine kurulu sendika ve parti biçimlerinin dışında ve karşısında konumlanan yeni politik örgütlenmelere yönelişiyle şekillendi. Negri'nin (Mario Tronti, Paolo Virno, Dalla Costa, Sergio Bologna ve diğerleriyle birlikte) içinde bulunduğu İtalyan işçiliğini (ya da İngilizce konuşan dünyadaki karşılığıyla Otonomist Marksizmi) diğer Marksizm geleneklerinden ayırt eden, emeğin sermayeden ve devletten ayrı, otonom gücüne yapılan vurgu, bu hareketin söylemini kuramlaştırma çabasıdan ilham almıştı. Toplumsal dinamikleri siyasi olarak mülksüzleştiren temsiliyete dayalı modern siyaset mekanizmalarının felce uğratılmasıyla, emeğin hayatı kolektif olarak üretebilme gücünü doğrudan politik bir güç olarak örgütleyebilmesinin koşullarının araştırılmasının önü açılmıştı.

Sermaye karşısında etkin bir kurucu güç olarak emeğin otonomisi, Negri ve bu geleneğe katkı sunan yazarların düşüncelerinde sürekli bir tema olarak gelişti. 90'lı yıllarda hareketin içinden gelen yazarların bu geleneğin birikimlerini, kapitalist üretim tarzındaki dönüşümler üzerinden güncelleştirdiği *İtalya'da Radikal Düşünce* derlemesi, hem bir dönemin kapanışını, hem de bu dönemin İtalya'yla sınırlı olamayacak kadar küresel ve radikal olan doğasını bir kez daha açığa çıkarır.

Hareketi besleyen ve öncülük eden bir aydın figüründen ziyade, hareketin dinamizminden beslenen bir entelektüel işçi tanımı Negri'ye daha uygun düşer. Negri'nin düşüncesinin soykütüğü, toplumsal hareketlerin soykütüğüyle iç içe geçmiştir.

Negri'nin ilk denemelerinde, 1929 bunalımının Ekim devrimine karşı sermayenin yanıtı olduğu tespiti hareketle kriz, antagonizma, Keynesçi planlama ve planlamacı devletin (kapitalist veya sosyalist) doğası üzerinde durulur. "Hukuk devleti" ve "emek devleti" gibi burjuva nitelikli kavramsallaştırmalar yerinden edilir. Aynı yıllarda, ekonomik gelişmenin sermayenin iktidar sorunu ve projesi olduğu ortaya konulduktan sonra, "planlamacı devlet" yanılışına dikkat çekilir ve emeği "ekonomik gelişme" ve bunun zorunluluklarına tâbi kılan her türlü girişim (sosyalist devlet, sendikal, reformist politikalar) eleştirilir. Negri'nin İtalyan Komünist Partisi'yle bağlarını koparması da aynı döneme denk gelir. Zira bu süreçte İKP, öğrenci-işçi eylemlerini "sapkın" olarak değerlendirir ve sendikalarla birlikte ("tarihsel uzlaş" olarak adlandırılan) devletin demokratikleştirilmesi, istihdam ve işsizliği temel sorunlar olarak saptayarak iş ideolojisini yeniden üretir. Aynı dönem, fabrika merkezli kitlesel üretime dayalı fordist üretimden işin giderek toplumsallaştığı post-fordist üretime geçişin işaretleriyle doludur. Negri, daha sonraki yazılarında bu dönemi "kitlesel işçi"den "toplumsal işçi"ye geçiş olarak değerlendirecektir.

Reformist cephenin "üretken emek" kavramı etrafında ileri sürdüğü argümanlara karşı, otonomi hareketi yeniden üretim ve dolaşım alanlarını da kapsayacak şekilde devrimci mücadelenin (kadınlar, öğrenciler, işsizler vb.) bütün topluma yayıldığına dikkat çeker ve ücretli emeğin reddine dayalı sınıfın öz-örgütlenmesi otonom yapılar hayata geçirilir. Artık pratiğin teorileştirildiği bu aşama, aynı zamanda Negri'nin Lenin ve sovyetler üzerine açılımlarda bulunduğu yıllardır. Sovyetik örgütlenmelerin tasfiyesi, ücretli emeğin çeşitli biçimlerde varlığını sürdürmesi, partinin devletleşmesi vb. sorunlar etrafında Lenin'in parti, sınıf bileşimi, öncülük üzerine düşünceleri gündemleşir. Hegemonya kavramı temelinde sermayeye tâbi, durağan ve edilgen bir proletarya düşüncesinin yerine, emek süreçlerinin niteliği, sınıfın ihtiyaç ve arzuları, siyasal ve toplumsal eylemliliğin kurumsal koşullarının karşılıklı etkileşimini ifade eden sınıf bileşimi kavramı, sınıfın örgütlenmesinin ve militanlığının dayandırıldığı temel olarak öne çıkarılır.

Kapitalizmin ve devletin ötesinde

Aynı dönemde, Padua Üniversitesi'nden tüm şehre yayılan ve diğer bölgeleri etkileyen isyan dalgası, aslında '68'in sadece bir rüzgâr olmadığının bir nevi kanıtıdır ve işin reddi temelinde anti-kapitalist mücadelelerin boy verdiği bu yıllarda Negri, otonomi anlayışını daha net ifadelerle kavramlaştırır. Önceki mücadele dalgasını ayırt eden işin reddi söylemi, kapitalizmin değerlenme sürecinden bağımsız ve buna karşı olarak, emeğin kolektif ihtiyaçları ve arzularına dayanan toplumsal değer ilişkilerine gönderme yapan "kendi emeğini değerli kılma" söylemiyle birleşir.

Otonomist Marksistler bir yandan reformist cepheye karşı militan bir sınıf mücadelesini savunurken, diğer yandan da Kızıl Tugaylar ekseninde gelişen şiddetin temsili karakterini kıyasıya eleştirir. Ancak İtalya'da devlet terörünün ilk adreslerinden biri yine Negri ve yoldaşları olacaktır.

İtalyan devletinin baskıları dolayısıyla zamanının bir bölümünü ülke dışında geçirmek zorunda kalan Negri'nin komünizm üzerine düşüncelerini ifade ettiği *Marx Ötesi Marx* isimli çalışması da bu döneme tekabül eder. École Normale'deki derslerden oluşan bu çalışmada komünizmin kapitalist gelişimin nesnel yasalarının kaçınılmaz sonucu olarak ele alınması eleştirilir ve komünizm, kurucu bir öznel ve kapitalist işten ve değer biçiminden özgürleşme olarak yeniden gündemleştirilir. Burada emek, sermayenin diyalektik işleyişinin çelişkileri üzerinden değil, kendi gücünün olumlamasıyla devinen antagonist bir öznel olarak görülür. Böylelikle komünizm, bir "geçiş" sorunu olmaktan çıkarılarak, kendi emeğini değerli kılmanın olanaklarını bugünden yaratabilmenin politikliği olarak yeniden kurulur.

Emeği kapitalizmin gelişiminin bir dinamiği olmaktan çıkaran otonomist anlayış, sermayenin emek üzerindeki tahakkümünün güvencesi olarak devleti de doğrudan karşısına alır. Otonomi hareketi ve genel olarak Otonomist Marksistler, devletin ele geçirilecek tarafsız bir mekanizma olarak algılanmasını, faşist nitelikli "tekelsel devlet kapitalizmi"ne karşı yekpare bir sivil toplum düşüncesinin savunulmasını ve

akabinde emek mücadelesinin dolaşım alanına indirgenerek talep siyasetine kapı aralanmasını şiddetle eleştirir ve bu mücadele anlayışının salt bir devlet biçiminin eleştirisinden öteye gitmeyip kapitalist gelişme anlayışını farklı devlet biçimleriyle yeniden ürettiğini ileri sürer.

Marx – Spinoza terkibi

Negri ve yoldaşlarının şiddeti kışkırtmakla suçlandığı 1977-79 arası dönem, hareketin kendisinin bir yaşam biçimi haline gelmesiyle, şiddetin emeğin toplumsallığını yeniden kendine mâletmesi temelinde politikleştirilmesini savunduğu yıllardır. Otonomist Marksistler bir yandan reformist cepheye karşı militan bir sınıf mücadelesini savunurken, diğer yandan da Kızıl Tugaylar ekseninde gelişen şiddetin temsili karakterini kıyasıya eleştirir. Ancak İtalya’da devlet terörünün ilk adreslerinden biri yine Negri ve yoldaşları olacaktır.

Cezaevinde geçen dört buçuk yıllık tutsaklığın ardından sürgün yıllarıyla devam edecek 80’li yıllar, Negri’nin, modernizmin temsiliyet ilişkilerini krize sokarak politikliğin toplumsallığa içkin olarak örgütlenişinin deneyimlerini yaratan İtalyan pratigini, özne ve bilinç merkezli modern felsefe geleneğinin eleştirisi ve ilişkiselliğe dayalı içkin bir ontolojiyi gündeme getiren Fransız felsefesiyle buluşturduğu yıllardır. Bu açıdan, bu dönemin belki de en önemli çalışması, Negri’nin yüzünü bu eleştirinin bir ilk uğrağı olarak Spinoza’ya döndüğü *Yaban Kuraldışılık* çalışmasıdır.

”Negri’nin düşüncesinin sonraki gelişiminde, aslında Spinoza ve Marx’ın birleştirilmesiyle çokluk kavramı aynı zamanda bir sınıf kavramına dönüşerek daha da merkezi hale gelecektir.”

Negri, bu çalışmasıyla, emeğin tahakkümcü bir iktidar olarak sermayeden bağımsız kurucu gücüne atıfı, Spinoza metafiziğinin komünalist fikirlerini tartışır. Tekilliklerin varlıklarını sürdürme çabalarının kolektifliğine vurgu yapan ve bu yönüyle –varolmak için karşısına ihtiyaç duyan diyalektik varlık anlayışından farklı olarak– içkin gücün olumlanmasını temel alan Spinoza’nın çokluk kavramı, toplumsala içkin bir politiklik olarak otonomi anlayışına sağlam bir ontolojik temel sunar. Böylece Negri, *Marx Ötesi Marx*’la başlayan diyalektik eleştirisini *Yaban Kuraldışılık*’ta gücün olumlanmasını temel alan içkin bir ontoloji anlayışıyla daha da ileriye götürür. Negri’nin düşüncesinin sonraki gelişiminde, aslında Spinoza ve Marx’ın birleştirilmesiyle çokluk kavramı aynı zamanda bir sınıf kavramına dönüşerek daha da merkezi hale gelecektir.

Negri’nin bu dönem eserlerinde, Michel Foucault, Gilles Deleuze ve Felix Guattari gibi Fransız düşünürlerinin etkisi yalnızca politik felsefede değil, mücadele dalgalarının baskısıyla kapitalizmin iktidar işleyişinin içinden geçtiği yeniden yapılanmanın ve bu dönüşümde ortaya çıkan yeni toplumsal öznelliklerin çözümlenmesinde de kendini hissettirir. Negri ile Guattari’nin yoldaşlıkları, bir kader ortaklığının ötesinde, komünizmin artık öldüğünün iddia edildiği yıllarda komünizme aktüel bir olanak işaret eden *Bizim Gibi Komünistler* kitabında kendini hissettirdiği üzere, ortak bir arzuya da dayanır. Bu kitapta öne çıkan entegre dünya kapitalizmi kavramı, kapitalizmin ontolojisindeki dönüşüme işaret etmesiyle birlikte, sonradan geliştirilecek olan İmparatorluk paradigmasına da bir temel oluşturur. İtalyan deneyiminin kazandırdığı kavramsal cephane, kapitalizmin iktidar işleyişindeki niteliksel dönüşümle birlikte elden geçirilerek güncellenmektedir.

21. yüzyıla bir siyasal manifesto önerisi olarak sunulan *Yıkıcı Politika*’da, toplumun içine yayılmış ve merkezsizleşmiş bir üretim sürecinin çözümlenmesiyle birlikte, öznelğin antagonist üretiminin yeni boyutlarının araştırılmasına girişilir. İtalya’daki mücadelelerde ortaya çıkan yeni toplumsal öznelliklerin soyutlaması olarak toplumsal işçi, yeni yüzyılın antagonist figürü olarak önerilir. Bu yönüyle toplumsal işçi, bugün Negri’nin karşı-imparatorluğun kurucu gücü olarak dillendirdiği çokluğun öncel bir kavramlaştırmasıdır da. Negri’nin düşüncesindeki bu süreklilikler ve başkalaşımalar göz önünde tutulduğunda, *İmparatorluk* ve *Çokluk* kitaplarına kadar götürülebilecek olan bu dönem, düşünsel mimarinin yeni bir kuruluş sürecinin gereksindiği paradigma değişikliğine uygun olarak şekillenmesiyle ayırt edilebilir.

Deleuze, kavramları temsillerden ziyade yaratılar olarak sunarken son derece önemli bir kopuş gerçekleştirmişti. Kavramlar, değişmez gerçeklerden ziyade, etkin olmak, oluşumuzun içinde hayat bulmak ve anlam kazanmak durumundadır. Negri'nin geçmiş dönemin söyleminden köklü bir kopuşu içeren imparatorluk ve çokluk paradigması, basitçe bir entelektüel türetmenin ötesinde, emeğin özgürleşme söyleminin yeniden kuruluşunun ihtiyaçları açısından değerlendirildiğinde anlam kazanacaktır. Bu paradigmanın soykütüğü, devrimci tarihin birikimlerinin bugünün ihtiyaçları üzerinden yeniden güncelleşmesinin olanaklarını da içinde barındırmaktadır. Dileriz, bu topraklarda bu soykütüğünün keşfinin ve tartışılmasının olanaklarının yaratılması konusundaki çabalar, mücadele pratiklerinin ve birikimlerinin kuruluşunda bir katkı olarak yerini bulur.

Express, sayı 67, Aralık 2006

Posia

Otonom Yayıncılık Emekçileri
Antonio Negri Ve Bir Mücadelenin Soykütüğü
Emek,Arzu,Özgürlük
2023

<https://birartibir.org/emek-arzu-ozgurluk/>,Express, sayı 67, Aralık 2006

edu.wll.im